

Tekst 1 Heimwee onder vluchtelingen

- 1 Soms, als hij in bed ligt en rond-
dooft in dat schemergebied tussen waken
en slapen, kan hij de uitgeverij weer
ruiken. De geur van papier en verse
letters. De schrijver Adnan Ghoreifi (56)
is dan weer even terug in die straat in het
centrum van Teheran, waar je alle boek-
winkels kunt vinden en alle uitgeverijen.
Cafés, journalisten, studenten. Hij kwam
er vaak, heel vaak. Hij hield van die
straat. Het was de straat van de honger
naar kennis, de straat van de jeugd. Die
straat, dat was hij zelf.
- 2 Ook nu, op een maandagmiddag in
zijn flat vijfhoog in Diemen-Zuid, ziet hij
de straat weer voor zich. Waar dat beeld
vandaan komt? Het komt door de liefde
voor die dingen, zegt hij. Een verleden
dat niet herwonnen kan worden. Het komt
door het heimwee.
- 3 Wat is de emotie die wij heimwee
noemen? Volgens 'Van Dale, Groot
woordenboek der Nederlandse taal' is
heimwee 1) „het (ziekelijk) verlangen
naar de geboortegrond, naar huis, bij
verwijderd zijn daarvan” en 2) „verlangen
naar een vroegere omgeving of toestand,
of naar hetgeen als bestemming gedacht
wordt”. Dat is mooi gezegd, maar wat
betekent het? Hoezeer kunnen mensen
onder heimwee lijden? En maakt het voor
het verlangen uit of je vrijwillig je thuis
hebt verlaten of gedwongen werd? Neem
de honderdduizenden Joegoslaven en
Albaniërs die korte tijd geleden moesten
vluchten. Ze wilden zo snel mogelijk naar
huis, zeiden de meesten. Hun land was en
werd verwoest, het zou, ook als er vrede
zou komen, nooit meer hetzelfde zijn.
Toch verlangden zij ernaar terug te gaan.
Een in Nederland gearriveerde Koso-
vaarse vrouw zei: „Ik denk elke dag, elk
uur, elke minuut aan thuis.”
- 4 Heimwee is relatief weinig onder-
zocht, zegt psychologe Miranda van
Tilburg, die vorig jaar een boek schreef
over deze emotie. Wetenschappers en
therapeuten nemen het onderwerp niet erg
serieus. In het dagelijks leven wordt
heimwee vaak gezien als een klein en
voorbijgaand kinderprobleem. Het is
huilen wanneer je bij die afschuwelijke
tante uit logeren moet.
- 5 Maar niet altijd gaat heimwee
vanzelf weer over. Ook volwassenen
kunnen lijden aan een ziekmakend
verlangen naar huis. Het kan een obsessie
zijn, vertelt Van Tilburg. Echte 'heimwee-
lijders' kunnen aan niets anders denken
dan aan thuis. Alsof zij hopeloos verliefd
zijn. Het is een verlangen dat iemand kan
verteren. Niet voor niets slaat heimwee
meestal op de maag. Heimweelijders
kunnen letterlijk misselijk worden van
verlangen. Daarnaast komen ook hoofd-
pijn, een slap gevoel in de benen, slaap-
problemen, gebrek aan eetlust, depressies
en vermoeidheid als verschijnselen voor.
- 6 Aan heimwee kun je doodgaan. Al
in de zeventiende eeuw werd het geval
beschreven van een Zwitserse man die in
Bazel op sterven lag, maar eenmaal thuis
in Bern zienderogen opknapte. In
Amerika kwam in de jaren tachtig bij
jonge, gezonde Cambodjaanse vluchte-
lingen opvallend vaak het verschijnsel
voor dat zij volkomen onverwacht over-
leden, midden in de nacht. Heimwee, was
de diagnose. Bij de geboorte van een
Cambodjaan wordt de placenta¹⁾ altijd
begraven op een speciale plek. Wie te ver
van die plek vandaan gaat, zo luidt de
traditie, verliest zijn wortels, die wordt
ziek.
- 7 Hoe minder invloed iemand heeft
op zijn vertrek van huis, hoe groter 'de
kans op heimwee', zeggen Van Tilburg en
haar collega's van de Leidse universiteit.
Zij praten dus over heimwee als over een
ziekte, over de kans die je loopt om deze
ziekte op te lopen. Zij spreken over de
noodzaak van 'erkenning', waardoor een
'heldere diagnose' en de keuze van
passende 'behandelmethode' mogelijk
zouden zijn. Al blijft terug naar huis het
enige echte geneesmiddel.
Heimweelijders krijgen vaak ten onrechte
het etiket 'depressief' opgeplakt, zeggen
de Leidse onderzoeksters. Dat bemoeilijkt
in ieder geval een mogelijke behandeling.
Bij de Stichting Pharos in Utrecht, waar
vluchtelingen met psychische problemen
terecht kunnen, wordt inderdaad nooit de
diagnose 'heimwee' gesteld. Het komt in
het behandelboek niet voor. Vluchte-
lingen hebben vaak zulke complexe
problemen, dat er misschien voor heim-
wee te weinig aandacht is, erkent thera-
peute Mia Groenberg. Wat zij eraan
zou kunnen doen? Praten willen de heim-
weelijders in ieder geval, eindeloos
praten over wat ze missen en hoe mooi
het was. Ze dromen over teruggaan - ook
al weten ze soms dat dat niet kan. Ze

- 115 idealiseren hun oude situatie. Daarop kan
in de gesprekken in ieder geval gewezen
worden.
- 8 Je kunt ook zeggen dat mensen in
het moderne 'werelddorp' van vandaag
120 overal kunnen aarden. Door de moderne
communicatiemiddelen lijkt de wereld
immers steeds kleiner te worden. In die
redenering is eigenlijk helemaal geen
plaats voor heimweegevoelens. Dat is een
125 onzinnige opvatting volgens de Amster-
damse psycholoog Nico Frijda, die jaren-
lang studie heeft gedaan naar emoties.
Natuurlijk is het waar dat we met z'n
allen steeds vaker verkassen. Flitsende
130 wereldburgers voelen we ons. Maar dat
maakt de behoefte aan verbondenheid en
een vertrouwde omgeving er uiteindelijk
niet minder om. Hoe oud is de idee dat de
wereld één groot dorp is? Misschien 30
135 jaar? Het gevoel van heimwee is in ieder
geval veel ouder en essentiëler, zegt
Frijda. Een mens hecht aan zijn taal, zijn
gewoonten, en heeft doorgaans een hekel
- aan extra inspanningen en stress. Hoeveel
140 moeite kost het alleen al om aan een
nieuwe taal te wennen?
- 9 Inmiddels is, volgens de Verenigde
Naties, ongeveer één op de 250 wereld-
burgers vluchteling. Natuurlijk voelen
145 niet al die mensen zich ontheemd. Velen
schieten opnieuw wortel. Maar ook al
zijn zij succesvol, krijgen zij nieuwe
banen, nieuwe huizen, nieuwe liefdes: het
heimwee blijft, zegt de Iraanse schrijfster
150 Halleh Ghorafhi. Zij sprak voor het
schrijven van een boek met veertig jonge,
geslaagde Iraniërs in Nederland en
Amerika. Voelden zij zich thuis in hun
nieuwe land? Nooit echt, was het ant-
155 woord, al was het maar omdat de ánder
hen altijd als een vreemdeling bleef zien.
Wie zich niet thuis voelt, droomt zich een
bestemming elders. Vluchtelingen ver-
langen vaak terug naar de tijd vóór die
160 staatsgreep, revolutie of oorlog, de tijd
dat hun huis nog thuis was.

*naar: Judith Koelemeijer
uit: de Volkskrant, 12 mei 1999*

noot 1 placenta = moederkoek, nageboorte

■ Tekst 1 Heimwee onder vluchtelingen

- 1p **1 ■** Wat is de functie van de eerste alinea?
- A De aanleiding tot het schrijven van de tekst noemen.
 - B Een deskundige introduceren.
 - C Een samenvatting vooraf geven.
 - D Met een voorbeeld het centrale onderwerp presenteren.
- 1p **2 ■** Wat is het verband tussen alinea 1 en 2?
- A Alinea 1 en alinea 2 vormen een tegenstelling.
 - B Alinea 1 en alinea 2 vormen een vergelijking.
 - C Alinea 2 geeft een samenvatting van wat er in alinea 1 wordt verteld.
 - D Alinea 2 geeft een verklaring voor wat er in alinea 1 wordt verteld.

Na de inleiding en voor de afsluiting kun je de tekst verdelen in 4 tekstgedeeltes:

- 1 alinea 3;
- 2 alinea 4, 5 en 6;
- 3 alinea 7;
- 4 alinea 8.

- 1p **3 ■** Welk kopje geeft het beste de inhoud van alinea 3 weer?
- A Lijden aan heimwee
 - B Omschrijving van heimwee
 - C Verlangen naar een verwoest land
 - D Vrijwillig of gedwongen vertrek?
- 1p **4 ■** Welk kopje geeft het beste de inhoud van alinea 4, 5 en 6 weer?
- A Heeft heimwee met leeftijd te maken?
 - B Hoe erg kan heimwee zijn?
 - C Hoe kunnen wij heimwee genezen?
 - D Waar komt heimwee voor?
- 1p **5 ■** Welk kopje geeft het beste de inhoud van alinea 7 weer?
- A Depressiviteit
 - B Heimwee als ziekte
 - C Lichamelijke klachten
 - D Succes van nieuw onderzoek
- 1p **6 ■** Wat is het verband tussen alinea 4 en 5?
- A Alinea 4 noemt een voorwaarde voor alinea 5.
 - B Alinea 4 vormt een tegenstelling met alinea 5.
 - C Alinea 5 noemt de oorzaak van het gestelde in alinea 4.
 - D Alinea 5 noemt het gevolg van het beweerde in alinea 4.

„Neem de honderduizenden Joegoslaven en Albaniërs die korte tijd geleden moesten vluchten.” (regels 33–36)

- 1p **7 □** Citeer het zinsgedeelte uit alinea 6 t/m 7 dat aangeeft dat er bij deze vluchtelingen grote kans bestond op het krijgen van heimwee.

In alinea 9 is er sprake van dat het niet alleen van de persoon zelf afhangt of hij zich in het nieuwe land een vreemdeling voelt.

- 1p **8 □** Citeer het zinsgedeelte uit alinea 9 waaruit dat blijkt.
- 1p **9 ■** Wat is de functie van de laatste alinea van deze tekst?
- A een advies geven
 - B een conclusie geven
 - C een geruststelling uitspreken
 - D een waarschuwing uitspreken

- 1p **10** ■ Welke zin geeft de hoofdgedachte van de tekst *Heimwee onder vluchtelingen* het beste weer?
- A Door veranderingen in het geboorteland lijden vluchtelingen soms aan heimwee naar een land dat in werkelijkheid niet meer bestaat.
 - B Heimwee geldt niet alleen voor kinderen, want het verschijnsel komt bij volwassenen even vaak voor als bij kinderen.
 - C Heimwee is een gemis van een vroegere ideale toestand, dat zowel bij kinderen als bij volwassenen voorkomt en moeilijk te genezen valt.
 - D Vluchtelingen met psychische problemen worden vaak behandeld als depressieve mensen, omdat de invloed van heimwee systematisch wordt onderschat.

- 1p **11** ■ Wat is het hoofddoel van de schrijfster van deze tekst?
de lezer
- A adviseren
 - B informeren
 - C overtuigen
 - D tot handelen aansporen

Een schrijver van een tekst kan gebruikmaken van:

1 feiten;

2 een eigen mening;

3 meningen van anderen.

- 1p **12** ■ Maakt de schrijfster van de tekst *Heimwee onder vluchtelingen* vooral van bepaalde elementen gebruik?
- A Ja, vooral van 1 en 2.
 - B Ja, vooral van 1 en 3.
 - C Ja, vooral van 2 en 3.
 - D Nee, ze maakt evenveel gebruik van 1, 2 en 3.

Tekst 2 Last van luizen

- 1 De hoofdluis staat enorm in de belangstelling. Tot voor kort dacht men bij hoofdluis vooral aan kelderwoningen, armoede, loopgraven en kampen. Inmiddels is duidelijk geworden dat de luis niet uit te roeien valt. Dit ondanks het grootschalig gebruik van chemicaliën. Uit onderzoek van de Wageningse Universiteit blijkt, dat van alle basisschoolkinderen ruim een kwart oit door het diertje bezocht is. En ruim 18 procent van deze leeftijdsgroep wordt er ten minste eenmaal per jaar door geïnfecteerd. Jaarlijks gaan ongeveer 250 duizend middelen tegen hoofdluis over de toonbank.
- 2 De luis is lastig voor de hele samenleving. Niet alleen de jeugdige bewoners van achterstandsbuurtten worden door dit diertje bezocht, maar ook de kinderen van beter bedeeden hebben te maken met dit grote ongemak. Kortom: de luis legt geen sociale voorkeur aan de dag. Het dagelijks leven kan door dit diertje ernstig worden ontwricht. Kinderen moeten door hun ouders op verzoek van school opgehaald worden, er moet een bezoek aan de apotheek gebracht worden en thuis wacht een hele berg extra was.
- 3 Op de Nationale Luizendag die onlangs in Utrecht werd gehouden, kwamen leerlingen, leerkrachten en deskundigen uit alle windstreken bijeen om de nieuwste inzichten over de hoofdluis uit te wisselen. Het verschijnsel hoofdluis wordt door velen als een groot probleem ervaren waar snel een oplossing voor moet worden gevonden. De onrust werd met name gevoed door de indruk dat de luis vaker voorkomt dan, zeg, twintig jaar geleden, en dat deze parasiet een weerstand heeft ontwikkeld tegen de meest gangbare bestrijdingsmiddelen.
- 4 Voor het eerste heeft de Wageningse insectendeskundige dr. ir. W. Takken geen overtuigend bewijs gevonden. Wel lijkt de luis steeds minder gevoelig te worden voor de meest gebruikte behandelmethode. Uit onderzoek dat Takken met twee Wageningse collega's heeft uitgevoerd, blijkt dat 31 tot 44 procent van de behandelingen faalt. Deze cijfers bewijzen niet zonder meer dat de beestjes bestand zijn tegen deze middelen. Ze hangen mogelijk ook samen met ondeskundig gebruik ervan. Veel ouders zijn overgevoelig voor de smeekbede van hun geïnfecteerde kinderen om de haarlotion eerder uit te spoelen dan de bijsluiters voorschrijft. De fabrikanten dragen daarnaast zelf bij aan de krachteloosheid van hun middeltjes door niet duidelijk te vermelden dat een tweede behandeling absoluut nodig is.
- 5 De hoofdluis is een uiterst taai en hardleers beestje. Anders dan de mug, is de luis niet gevoelig voor de wisseling van de seizoenen, en hij is niet met een klamboe of een welgemikte tik tot staan te brengen. Hij nestelt zich met de tentakels waarmee zijn poten zijn uitgerust tussen de hoofdharen van de gastheer - altijd een mens, meestal een kind - en voedt zich enkele malen per dag met bloed. Daarbij komt speeksel vrij dat jeuk veroorzaakt. De luis kan zich alleen lopend verplaatsen. Zonder menselijk bloed kan hij hooguit 48 uur overleven. Luizen zijn voor de mens zeer hinderlijk, maar ze zijn niet schadelijk. Gezondheidsrisico's ontstaan pas als de luizen zich lange tijd ongehinderd kunnen vermenigvuldigen, maar dat komt nog zelden voor.
- 6 In de Middeleeuwen was een luizenepidemie heel gewoon. Om niet elke nacht slapeloos in bed te hoeven liggen, lieten de rijken zichzelf kaalknippen en kochten zij een pruik. Gewone mensen, die zich de luxe van een pruik niet konden veroorloven, gingen blootshoofds door het leven of bewerkten hun hoofd met petroleum of alcohol. Pas rond 1943 vond men het toen nog effectieve gif DDT tegen de luis uit. Twintig jaar later had de luis zich tegen het middel gewapend. Ook aan de werking van de bestrijdingsmiddelen van vandaag de dag kan getwijfeld worden.
- 7 Vandaag de dag wisselen bezorgde ouders ervaringen uit op internet. De een weet dat het geïnfecteerde hoofd met aromatische oliën moet worden bewerkt. Daarmee zou de hoofdluis goed te bestrijden zijn. De ander stelt dat hoofdluizen zich bij voorkeur in een schone omgeving nestelen. Het advies: niet te vaak je haren wassen. Een kleine minderheid gunt het beestje een luiswaardig bestaan.
- 8 Vooral scholen voelen zich verplicht de nodige maatregelen te nemen in de strijd tegen de luis. Zij stellen regels op over hoe er gehandeld moet worden als een leerling luis heeft. Soms vervangen scholen kapstokken door kluisjes, zodat de luis niet van de ene jas naar de andere kan wandelen. Andere scholen geven om dezelfde reden kleurige kledingzakken aan de kinderen.
- 9 De deskundige W. Takken verwacht van dergelijke maatregelen niet veel heil. Althans: zolang er niet tegelijkertijd andere maatregelen worden genomen. Hij bepleit de herinvoering van de periodieke

luizencontrole door de schoolarts en
moedigt ouders aan de luizenkam te
gebruiken. Kinderen die op school als
¹²⁰drager van de hoofdluis worden
geïdentificeerd, moeten van hun klasgenoten

worden gescheiden. Tja, en als dat allemaal
niet meer helpt, dan kunnen we er altijd nog
voor kiezen om onze haren weer goed kort
¹²⁵te knippen.

*naar: Sander van Walsum
uit: de Volkskrant, 11 oktober 2000*

■ Tekst 2 Last van luizen

- 1p **13** ■ Wat wil de schrijver met de tekst *Last van luizen*?
Hij wil de lezer
- A ertoe overhalen om mee te denken over hoe de luizen bestreden moeten worden.
 - B informeren over de problemen die luizen met zich meebrengen.
 - C overtuigen van de ideeën van de Wageningse insectendeskundige dr. ir. W. Takken.
 - D vermaken met de opvattingen over luizen door de eeuwen heen.
- „Kortom: de luis legt geen sociale voorkeur aan de dag.” (regels 20–21)
- 1p **14** ■ Wat wil de schrijver hiermee zeggen?
- A De luis is geen sociaal dier.
 - B De luis is lastig voor iedereen.
 - C De luis ontwricht het sociale leven ernstig.
 - D De luis veroorzaakt overal veel overlast.
- 1p **15** ■ Wat is de functie van alinea 1 en 2?
- 1 De schrijver geeft een verklaring voor het luizenprobleem.
 - 2 De schrijver geeft een beschrijving van het luizenprobleem.
 - 3 De schrijver geeft een oplossing voor het luizenprobleem.
- A alleen 1
 - B alleen 2
 - C alleen 1 en 3
 - D alleen 2 en 3
- In alinea 3 staat dat de luis weerstand heeft ontwikkeld tegen de meest gangbare bestrijdingsmiddelen.
- 1p **16** □ Citeer een zin uit alinea 4 die sterk overeenkomt met het bovenstaande.
- 1p **17** □ Citeer een zin uit alinea 6 die sterk overeenkomt met het bovenstaande.
- 1p **18** ■ Op welke manier sluit alinea 4 aan bij alinea 3?
In alinea 4
- A onderschrijft W. Takken de geuite vermoedens van de Nationale Luizendag.
 - B trekt W. Takken de geuite vermoedens van de Nationale Luizendag gedeeltelijk in twijfel.
 - C verwierpt W. Takken de geuite vermoedens van de Nationale Luizendag.
- „Wel lijkt de luis steeds minder gevoelig te worden voor de meest gebruikte behandelmethoden.” (regels 43–45)
- 2p **19** □ Welke *twee* andere mogelijke oorzaken noemt W. Takken voor het falen van de nieuwste middelen?
- 1p **20** ■ Wat is het verband tussen alinea 6 en 7?
- A Alinea 6 en 7 vormen onderling een tegenstelling.
 - B In alinea 6 en 7 wordt een ontwikkeling geschetst van verleden naar heden.
 - C In alinea 7 worden oplossingen gegeven voor de problemen uit alinea 6.
 - D In alinea 6 worden de oorzaken genoemd, in alinea 7 de gevolgen.
- 1p **21** ■ Wat is de belangrijkste functie van de laatste alinea, alinea 9, van deze tekst?
In de laatste alinea wordt
- A een samenvatting gegeven van het voorafgaande.
 - B een toekomstvisie gegeven.
 - C het oordeel van een specialist gegeven.

- 1p **22** ■ Welke zin geeft de hoofdgedachte van het artikel *Last van luizen* het beste weer?
- A De deskundigen zijn het onderling niet eens over de werking van verschillende bestrijdingsmiddelen.
 - B Luizen bezorgen de mensheid al honderden jaren kopzorgen waarvoor men tot nu toe nog geen afdoende oplossing heeft gevonden.
 - C Luizen komen steeds vaker voor doordat ze weerstand opbouwen tegen de nieuwe bestrijdingsmiddelen.
 - D Luizen veroorzaken vooral op scholen zeer veel problemen, maar het ziet er niet naar uit dat dit binnenkort is opgelost.
- 1p **23** ■ Welke bewering is juist?
- A De tekst is uitsluitend gebaseerd op feiten.
 - B De tekst is gebaseerd op feiten en meningen.
 - C De tekst is uitsluitend gebaseerd op meningen.

■ Tekst 3 Dit is geen leven

Dit is geen leven.

Toch zijn miljoenen mensen in de wereld dakloos. HomePlan doet hier concreet iets aan. Voor elke f 2950,- die deze stichting ontvangt, bouwt ze een huis. Voor velen de eerste stap op weg naar een menswaardig bestaan.

Uw steun legt een fundament onder de toekomst van daklozen.

Bel HomePlan: 076 573 67 36
www.homeplan.org

■ Tekst 3 Dit is geen leven

Een afbeelding in een advertentie kan verschillende functies hebben:

1 De afbeelding is nodig om de tekst te begrijpen;

2 De afbeelding trekt de aandacht van de lezer;

3 De afbeelding benadrukt een bepaald aspect van de tekst.

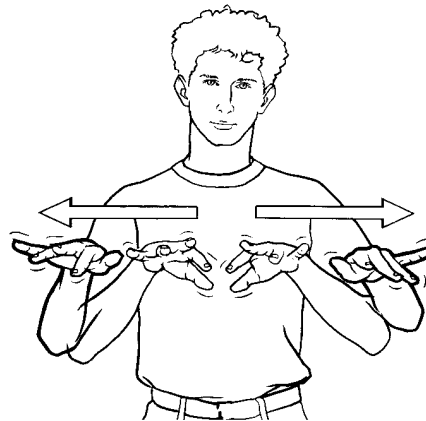
- 1p **24** ■ Welke functie of functies heeft de afbeelding in deze advertentie?
- A alleen 1
 - B alleen 2
 - C 1 en 3
 - D 2 en 3
 - E 1, 2 en 3
- 1p **25** ■ Voor wie is deze advertentie bedoeld?
- A alle lezers
 - B lezers uit de bouwwereld
 - C vooral jonge lezers
 - D vooral volwassen lezers
- 1p **26** ■ Waarom is er in de afbeelding gekozen voor een kind?
- A Afbeeldingen met kinderen ontroeren het publiek het meest.
 - B Daklozen zijn meestal kinderen.
 - C De advertentie wordt veel gelezen door ouders met jonge kinderen.
 - D Een kind heeft gemiddeld genomen een langere toekomst dan een volwassene.
- 1p **27** ■ Wat is het belangrijkste doel van deze advertentie?
- A gevoelens tot uitdrukking brengen
 - B informeren
 - C overtuigen
 - D tot handelen aansporen

Tekst 4 Gebarentaal: taal of talen?

- 1 1 Als een Nederlandse dove het over 'water' heeft, maakt hij met zijn twee handen op
 2 borsthoogte kleine golfbewegingen. Water is hier in overvloed. Het Franse gebaar voor water doet
 3 denken aan een druppelende kraan. Je maakt het door je wijsvinger en middelvinger op en neer te
 4 bewegen ter hoogte van je kin. In de Sahara is water een zeldzaamheid. Een kraan zullen de
 5 Toearegs, een nomadenstam in die woestijn, er niet snel tegenkomen. Als doven daar duidelijk
 6 maken dat ze water willen, brengen ze hun hand naar de mond en maken een slurpende beweging
 7 met de lippen.

water (gebarentaal van Toearegs)

water (Nederlandse gebarentaal)

De illustraties zijn afkomstig uit het boek Gebarentaal, uitgegeven door Nijgh & Van Ditmar © Stichting Vi-taal, Den Haag 1993

- 2 8 Wie denkt dat doven elkaar met gebarentaal overal ter wereld probleemloos kunnen
 9 begrijpen, vergist zich. Want zelfs bij een gesprek over een wereldwijd bekend begrip als water
 10 kunnen ze aardig in de war raken. Er bestaan minstens honderd gebarentalen. Van Nicaragua tot
 11 Quebec en van Australië tot China maken doven andere gebaren, gebruiken ze andere
 12 gezichtsuitdrukkingen en kiezen ze een andere zinsopbouw. Zelfs een dove uit het
 13 Nederlandstalige deel van België kan zich in Nederland niet zonder meer verstaanbaar maken.
- 3 14 Gebarentalen werden lange tijd als minderwaardige talen beschouwd. Dove kinderen
 15 werden op de vingers getikt of moesten op hun handen gaan zitten als de onderwijzer hen
 16 gebaren zag maken. Opvoeders en begeleiders waren ervan overtuigd dat dove kinderen alleen
 17 een kans maakten in de maatschappij als ze leerden praten.
- 4 18 Ook taalkundigen negeerden lang de talen van de doven. Ze dachten dat gebarentalen niet
 19 veel meer inhielden dan het tekenen van voorwerpen en letters in de lucht. Dat gebarentalen ook
 20 regels hebben voor het gebruik van gebaren en voor de betekenis ervan, werd pas in de jaren
 21 vijftig erkend toen men in de Verenigde Staten daar onderzoek naar ging doen. „Het onderzoek
 22 naar gebarentalen is toen pas eigenlijk echt begonnen”, zegt prof. dr. Anne Baker. Ze is
 23 hoogleraar taalkunde aan de Universiteit van Amsterdam en voorzitter van het internationale
 24 congres over gebarentalen dat zondag in Amsterdam begint.
- 5 25 Het is het eerste internationale congres over gebarentalen dat in Europa wordt gehouden.
 26 Zo'n bijeenkomst wordt elke twee jaar georganiseerd. De vorige keren gebeurde dat in de
 27 Verenigde Staten, een land met één gebarentaal. Op de congressen daar lag de nadruk op het
 28 in kaart brengen van zoveel mogelijk gebarentalen uit de hele wereld, niet zozeer op de
 29 verschillen daartussen. In Amsterdam gaan de deelnemende taalkundigen zich vooral op die
 30 verschillen en op overeenkomsten richten. Op het congres zullen onderzoekers uit alle vijf
 31 de werelddelen gegevens van 48 gebarentalen presenteren en met elkaar vergelijken. De
 32 organisatoren hopen dat de bijeenkomst aanzet tot verder vergelijkend onderzoek naar
 33 gebarentalen, een studie die nog aan het begin staat.
- 6 34 Gebarentalen hebben meestal hun eigen gebaren en de grammatica en de betekenisleer van
 35 deze talen zijn vaak heel verschillend. De volgorde van onderwerp en werkwoord kan variëren,

■ Tekst 4 Gebarentaal: taal of talen?

1p **28** „Van Nicaragua ... andere zinsopbouw.” (regels 10–12)
Citeer de zin uit het tekstgedeelte alinea 5 tot en met 7 die dezelfde informatie geeft.

- 1p **29** ■ Wat is de functie van de laatste alinea?
- A een aansporing tot handelen geven
 - B een conclusie noemen
 - C een samenvatting geven
 - D een verwachting uitspreken

Zonder inleiding en afsluiting kun je deze tekst in vijf stukken verdelen:

- 1 alinea 2;
- 2 alinea 3 en 4;
- 3 alinea 5;
- 4 alinea 6 t/m 8;
- 5 alinea 9 t/m 10.

- 1p **30** ■ Welk kopje geeft de inhoud van deel 1 het beste weer?
- A Dubbelzinnige gebaren
 - B Internationaal onderzoek
 - C Moeilijkheidsgraad
 - D Veel verschillende gebarentalen

- 1p **31** ■ Welk kopje geeft de inhoud van deel 2 het beste weer?
- A Onderzoek
 - B Opvoeding
 - C Streng
 - D Waardering

- 1p **32** ■ Welk kopje geeft de inhoud van deel 3 het beste weer?
- A Congressen
 - B Taalkundigen
 - C Tweejaarlijks
 - D 48 talen

- 1p **33** ■ Welk kopje geeft de inhoud van deel 4 het beste weer?
- A Ontkenning
 - B Ontwikkeling
 - C Verschillen
 - D Zinsbouw

- 1p **34** ■ Welk kopje geeft de inhoud van deel 5 het beste weer?
- A Gezicht
 - B Kleuren
 - C Overeenkomsten
 - D Verschillen

- 1p **35** ■ Welke van onderstaande zinnen geeft het beste de hoofdgedachte weer?
- A Er zijn heel veel verschillende gebarentalen en een internationaal congres in Amsterdam gaat aandacht besteden aan de overeenkomsten en verschillen.
 - B Gebarentalen verschillen veel van elkaar; lang niet altijd kan een dove een andere dove begrijpen.
 - C Gebarentalen zijn lang onbelangrijk geweest, maar de laatste tien jaren krijgen ze erkenning en doet men er onderzoek naar.
 - D Over gebarentalen is niet veel bekend; maar internationale congressen moeten daar verbetering in brengen.

Een schrijver of schrijfster kan in een artikel gebruikmaken van:
1 feiten;
2 een eigen mening;
3 meningen van anderen.

1p **36** ■ Waarvan maakt de schrijfster in dit artikel vooral gebruik?

- A alleen 3
- B 1 en 2
- C 1 en 3
- D 2 en 3

36 de wijze waarop werkwoorden worden vervoegd is vaak verschillend en ook het gebruik van
37 lidwoorden en voorzetsels is niet altijd hetzelfde.

7 38 De ontkenning in de Amerikaanse gebarentaal is heel anders dan in de Duitse. „Als men in
39 de Amerikaanse gebarentaal zegt: 'Jan koopt geen huis', dan maakt men eerst het gebaar voor
40 Jan”, legt Baker uit. „Dan volgt al direct het gebaar voor de ontkenning. Tegelijkertijd begint
41 men ter illustratie het hoofd te schudden. In de Duitse gebarentaal komen de ontkenning en het
42 schudden van het hoofd pas aan het einde van de zin.”

8 43 Volgens Baker zijn gebarentalen, net als gesproken talen, onderhevig aan veranderingen.
44 „*Faxen* is een vrij nieuw begrip. In het begin, als er nog geen gebaar bestaat, zie je vaak dat
45 doven het nieuwe woord gaan spellen. Maar op een gegeven moment ontstaat er als vanzelf een
46 gebaar voor. In het Nederlands is dat het samengestelde gebaar van telefoneren en papier
47 inschuiven. Maar in een andere gebarentaal kan daar iets heel anders uit komen. Het is
48 interessant de ontwikkeling van nieuwe gebaren vergelijkend te bestuderen.”

fax

*De illustratie is afkomstig uit het boek Gebarentaal, uitgegeven door Nijgh & Van Ditmar
© Stichting Vi-taal, Den Haag 1993*

9 49 Er zijn niet alleen verschillen. Lippen zijn in elke cultuur rood. Dus het gebaar van 'rood',
50 het aanraken van de lippen, is in een groot aantal gebarentalen hetzelfde. Dat geldt ook voor het
51 gebruik van lichaam en gezicht. Dit is eveneens een vast onderdeel van elke gebarentaal. Het
52 dient er niet alleen toe om emoties uit te drukken, maar ook om andere zaken aan te geven.

10 53 In veel gebarentalen beweegt de gebruiker de wenkbrauwen en het hoofd om aan te geven
54 dat het om een vraag gaat. In de Nederlandse gebarentaal trekt men de wenkbrauwen hoog op en
55 buigt het hoofd naar achteren. In een Afrikaanse gebarentaal kan dat heel goed precies andersom
56 zijn, maar het blijven de wenkbrauwen en het hoofd.

11 57 Het congres lijkt een geschikte gelegenheid om met vergelijkend onderzoek te
58 beginnen. Want de bijeenkomst zelf wordt alvast een kleurrijke mix van allerlei gesproken en
59 'gebaarde' talen, voerspelt Baker. De voertaal is Engels en die zal gelijktijdig worden getolkt in
60 verschillende gebarentalen. „Dan heb je een hele zaal vol mensen die allemaal een andere
61 gebarentaal spreken. Je ziet onmiddellijk de verschillende manieren waarop dezelfde betekenis
62 uitgedrukt kan worden.”

*naar: Janine Meijer
uit: de Volkskrant*

Tekst 5 Een tv met ja/nee-sticker

- 1 „Zoekt u een passend montuur? Ik help u graag een handje”, zegt een meisje met blonde vlechten op de 'websight' van Hans Anders. Wilt u een klassiek of een trendy model, een bril die opvalt of juist niet, heeft u een rond of ovaal gezicht? Uiteindelijk rolt er een model uit dat 'gepast' kan worden op een gescande foto van de klant. De nieuwe *look* kan ter advisering nog worden gemaïld aan familie en vrienden.
- 2 Jaap van Huis is mede-eigenaar van een bureau dat adverteerders adviseert in de beste verkoopmethoden. Hij kan zich nog herinneren dat hij op een middag in 1968 het allereerste STER-blokje zag. „In een projectiezaaltje zaten we ademloos te kijken naar het blok dat 's avonds zou worden uitgezonden”, zegt hij. In die eerste jaren behoorden de STER-blokken tot de populairste programma's, werd Loeki de Leeuw een held en zong heel Nederland onder de douche: „Zo in mijn sas met Badedas.” Een simpel STER-blokje bereikte toen 40 procent van de bevolking, doordat er maar één televisienet was. De afstandsbediening was iets voor Amerika. Merkwaardig genoeg leidde de commerciële televisie de afbladdering van de tv-reclame in. Niet alleen kregen kijkers de keuze om weg te zappen, ook werden ze zo overspoeld met reclame, dat ze de spotjes inmiddels met een verpletterende onverschilligheid bezien. In 1991 zei 48 procent van de jongeren nog graag naar tv-reclame te kijken, in 1999 was dat nog maar 7 procent, volgens een onderzoek van het bureau InterView.
- 3 Internet biedt nieuwe vormen van reclame: interactief, grappig en niet opdringerig, omdat de consument zelf de site aanklikt. Zulke reclame heeft de toekomst, gelooft Jaap van Huis. De traditionele tv-reclameboodschap heeft zijn beste tijd gehad, meent hij. Dankzij technische vernieuwingen zal de consument straks ongewenste boodschappen over shampoos, hardnekkige vetvlekken en geïrriteerd tandvlees kunnen wegfilteren, denkt Van Huis. Hij zal zelf beslissen aan welke reclame hij behoefte heeft.
- 4 Nieuwe technologie zal het spotje verder doen verpieteren, verwacht Van Huis. In de Verenigde Staten werd onlangs de TiVo geïntroduceerd. Dat is een 'slimme' video, uitgerust met een advertentiewisser die volgens de eerste berichten enthousiast wordt gebruikt. Over enkele jaren zullen steeds meer programma's via internet de huiskamer binnenkomen, is de verwachting. Ook deze web-tv zal gefilterd kunnen worden. In elk geval wordt de wereld van de commerciële
- reclame op zijn kop gezet als steeds meer mensen 'indirect' kijken, via de TiVo of internet.
- 5 Het gedwongen kijken naar reclame zal spoedig verleden tijd zijn. Dankzij de techniek krijgt de consument straks zelf de leiding in handen. „Hij krijgt als het ware een ja/nee-sticker op zijn tv”, zegt Van Huis.
- 6 Hoe dan ook, de kijker zal straks veel gemakkelijker dan nu tv-spotjes kunnen ontlopen. Het einde van de traditionele reclameboodschap lijkt echter het begin van een alomvattende invloed van een nieuwe vorm van reclame. Als het tamelijk botte wapen van de tv-spot in onbruik raakt, zullen adverteerders op zoek gaan naar slimmere methoden. Allereerst zal de ondergang van de netjes afgebakende reclameboodschap leiden tot een opmars van sluikreclame. Bijvoorbeeld: BMW betaalde de makers van James Bond 250 miljoen gulden om de held zijn Aston Martin te laten inruilen voor een Z3-cabrio. „Dergelijke verborgen advertenties zullen steeds vaker voorkomen”, verwacht Van Huis. „Je ziet de presentatrice van *2Vandaag* en je denkt: wat een leuk Nike-truitje. Wat is daar verkeerd aan?”
- 7 Bovendien kunnen adverteerders met de nieuwe technologie ook hun voordeel doen. „De reclameboodschap is als het ware een schot hagel dat wordt afgevuurd in een strook van 300 kilometer. Via internet kun je veel gericht mikken”, zegt Paul de Gooijer, directeur van Human-i. Met behulp van internet en interactieve tv kunnen bedrijven nauwkeurig volgen waar iemand belangstelling voor heeft. Aan de hand daarvan kunnen zij de consument benaderen met een concreet aanbod. Wie veel autosites op internet bezoekt, krijgt een persoonlijke aanbieding voor de nieuwste Citroën; wie blijk geeft van belangstelling voor mode, kan intekenen op de voorjaarscollectie van C & A.
- 8 Deze techniek roept bij mij nogal wat twijfels over de bescherming van de privacy op. In de Verenigde Staten loopt nu een rechtszaak tegen DoubleClick, de grootste advertentieverkoper op internet. Het bedrijf wilde de gegevens van elfduizend pagina's combineren met een bestand van soorten klanten, om de individuele gebruiker te verblijden met geheel op maat gesneden advertenties. Alleen bezoeken aan seks- en gezondheidspagina's zouden buiten beschouwing blijven bij deze ongekend nauwkeurige vorm van doelgericht adverteren.
- 9 Tot op straat zal de adverteerder ons volgen, werd onlangs nog voorspeld op de

nieuwe mediabeurs MILIA in Cannes. De gsm van de toekomst wordt voorzien van internet en een navigatiesysteem, waardoor de telefoonmaatschappij precies weet waar haar klanten zich bevinden. Terwijl je door een vreemde stad loopt, kan plotseling de telefoon afgaan. Op het scherm verschijnt een boodschap: „De winkel die u zojuist passeerde, geeft 40 procent korting.”

- 10 Het lijkt een toekomstbeeld waar je onzeker door kunt worden: de consument als

*naar: Peter Giesen
uit: de Volkskrant, 14 april 2000*

een 24-uurs doelwit voor reclame, gevolgd en verleid door steeds slimmer werkende adverteerders. Maar volgens Van Huis beslist uiteindelijk de consument. Hij zegt: „Het is inderdaad vreselijk als je telefoon te pas en te onpas allerlei reclame gaat doorgeven. Maar je krijgt alleen boodschappen over producten en diensten waar je zelf belangstelling voor hebt. En wat je niet interesseert, kun je gewoon uitsluiten.”